

Als één van ziel, als één van zin,
Die één belang gevoelen,
Die 't zelfde wit bedoelen,
Verbinden w'ons in broedermin;
Zoodat w' in vreugd en pijn,
Elkander alles zijn.

Neen, waakzame Poortwachter, met scherpe woorden moeten we in de poort niet spreken.
Maar ik heb een voorstel.

Mogelijk komt gij binnenkort weleens te Utrecht. Confeer daar eens met Dr de Moor. Wie weet, of dan niet spoedig een persbericht in dezen trant zal worden gelanceerd!

Ondergeteekenden verklaren, dat de een het goed heeft bedoeld en de ander het niet kwaad heeft gemeend. En wat betreft de woorden: „Dit zijn er twee, die het niet altijd met elkander eens zijn, Dr de Moor en de waarheid“, deze moeten aldus worden uitgelegd: niemand is in staat altijd de volle waarheid te grijpen. Dr de Moor niet, natuurlijk ook de Poortwachter niet. Meer mag er niet achter worden gezocht.

(Volgt ondertekening).

Persoonlijke ontmoeting doet veel.
Zie elders in dit blad.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het lag in mijn bedoeling om slechts één vervolgartikel aan de synodale uitspraak te weiden. Van verschillende zijden kwam echter het verzoek tot mij, om breder over de verhouding van de Kerk tot de vakbeweging etc. te schrijven, en mij dus niet alleen te bepalen tot het rapport en de conclusies van Leeuwarden's Synode. Gaarne wil ik aan dit verzoek voldoen, doch de tijd is te kort, (de bedoelde verzoeken bereikten mij eerst na Maandag), om voor deze week nog met een artikel gereed te komen. De uitgave van ons blad laat dit niet toe. Om deze reden moet mijn tweede artikel een week wachten.

K. D.

LITERATUUR EN KUNST.

Onbetrouwbare recensies.¹⁾

Ik beschuldig... de christelijke pers, dat (enkele bladen uitgezonderd) haar kritiek onrechtvaardig is, waar het geldt de beoordeling van de letterkundige waarde van het boek. Men kan onrechtvaardig zijn in oppervlakkigheid, zoowel als in hardheid, en deze soorten onrecht zijn beiden even gevaarlijk. Onze pers maakt zich schuldig aan het onrecht der oppervlakkigheid, inzake de wezenlijke-literaire keur van het boek.

Curieus toch, — over het algemeen zijn wij, christenen, ook wij calvinisten, anders niet zoo heel schroomvallig in het uitbrengen van kritiek. Wij vinden geen doekjes, wij laten geen „gras groeien“ over ontdekte misstanden, wij durven er op slaan, dat de kerkelijke muren daveren.

Waarom dan zoo scrupuleus, verschoonend, zoetsappig, tegenover de schrijvers... en uitgevers, waar het gaat om de kunstwaarde van het boek?

Waarom dikwijls een volkomen negatie van de vraag: is het literair werk of niet?

Ge kunt zeggen — en dat is het gunstig antwoord, — dat onze pers bij de beoordeling zich op het godsdienstig opvoedkundig standpunt stelt, en dus de kunst-kwestie vanzelf in de schaduw komt bij de vraag naar het geestelijk nut.

Met uw welnemen, — wij eischen niet, dat het aesthetisch oordeel over het lot van het boek zal beslissen. Wij stellen evenmin de kunst-vraag op gelijke lijn met de vraag naar de zedelijke waarde van het pers-creatuur. Bij een zoo dóór en dóór geestelijk ding als een boek mag de kunst niet meer worden geacht dan de mooie, maar mindere, zuster van religie en moraal. En wanneer wij voor de keuze worden geplaatst: artistiek maar slecht enerzijds, en leerzaam maar kunstloos, — dan werpen wij het eerste weg om het tweede te stellen.

Doch zoo staat de keuze niet immer.

Onze grief is, dat er voor de kunstwaarde van het boek geen eerlijke en innige opmerkzaamheid bestaat.

De literaire kritiek, zooals deze in een groot deel onzer pers aan het woord komt, is een schande voor ons christendom, en een paedagogisch bederf voor ons volk, dat op leiding en trouwe voorlichting aanspraak heeft.

Ik laat daar het feit, dat sommige recensenten (op boeken belust) aan den uitgever confidentieele brieven schrijven, waarin zij hem soebatten, met de toezending van zijn „belangrijke“ uitgaven te worden „verblijd“, onder belofte, dat op een „goede recensie“ kan worden gerekend. Hier toch is niet de oppervlakkigheid, maar de grofste corruptie te bespotten.

Maar ik protesteer, uit naam van het op ware

voorlichting recht hebbende publiek, tegen de cliché-recensie, die langs het literair karakter van het boek heengaat, en de „waar“ aanbeveelt op gronden, die niet anders dan futiele bijkomstigheden zijn.

Het procedé is bekend.

„De wakkere uitgever A. heeft ons volk een dienst bewezen door de uitgave van een nieuw boek van den bekenden schrijver B., die door zijn vroegere werken genoegzaam heeft bewezen, dat hij beschikt over een vaardige pen, en aldus zijn naam als auteur onder ons heeft bevestigd. Ook voor deze nieuwe pennevrucht (?) zijn wij hem hartelijk dankbaar. Het boek heeft onze aanbeveling niet noodig, het zal ongetwijfeld zijn weg wel vinden.“

Geldt de beoordeling (?) een tweeden druk, dan loopt de recensie nog vlottier: „Het verwondert ons niet, dat reeds zoo spoedig na het verschijnen van dit boek, een tweede oplage noodig bleek. Wij zien hierin het bewijs, dat dit werk in een lang gevoelde behoefte voorziet.“

Met eenige kleine variaties wordt dit eentonig liedje den grooten baby, publiek, voorgezongen. Een neurien, dat (vergun mij het populaire woord) merkwaardig veel op verneurien gelijkt.

Want is dat nu waar, wat in deze cliché-recensies aan de goe-gemeente verteld wordt?

Is het waar, dat de naam van een schrijver waarborg geeft voor alles wat hij verder belijft te publiceren?

Wij kennen allen „geliefde auteurs“, die op een waardeerbaar boek een akelig prul lieten volgen.

Is het waar, dat de herdruk van een boek als bewijs geldt voor de lang gevoelde behoefte, waarin het voorziet?

Het zijn dikwijls de degelijkste en kunstrijkste boeken, die op den uitgevers-zolder liggen te schimmelen, terwijl de oppervlakkige en sensationele kost door de menschen wordt verslonden. In vele gevallen is de „tweede oplage“ niet anders dan een gevolg van de onverantwoordelijke ophef, die de eerste uitgave ten deel viel. (Voorbeeld: Het onzinnige boek van Mauro, Het getal 666!)

En ook wil ik vragen, of een recensent zich voor zijn aanprijzing mag beroepen op de z.g. behoefte van het publiek, waar het juist zijn goddelijke taak is te onderzoeken of die volksbehoefte een gezond-christelijke is.

Is het wonder, dat door zulk oppervlakkig gebazel en vroom geknoei de smaak van ons volk voor waarachtige literatuur grondig bedorven, of ook in veredeling en groei stelselmatig tegengehouden is.

Eén onzer grootste christen-uitgevers, die duizenden van dergelijke recensies onzer christelijke bladen in zijn archief verzameld heeft, verklaarde mij, dat hij bij het ter beoordeling zenden van zijn boeken de recensie zelf gewoonlijk als iets totaal waardeloos en belachelijks beschouwt, maar dat hij ze aanvaardt als „een goedkope advertentie“.

Het heeft er zelfs den schijn van, alsof werkelijk „ingehende“ recensies door onze menschen niet meer worden verdragen.

Toen eenige jaren geleden een groep mannen uit onzen kring er toe overging een afzonderlijk orgaan voor oprechte kritiek uit te geven („Filippus Recensieboek“) is het ding na korten tijd „wegens gebrek aan belangstelling“ dood gegaan.

Zeker, er zijn thans verschijnselen van ontwaaking, die wij dankbaar erkennen.

In het „Christelijk Schoolblad“ geeft P. Keuning uitvoerige en ook werkelijk literaire beoordelingen, die klinken als een metaal-zuivere klok.

In „De Nederlander“ laat G. Schrijver een stem hooren, die tegen het recensie-geneurie indondert, en heldhaftig al het pers-knoei, dat onder zijn bereik komt, in zijn vootheid ontmaskert.

Daar zijn ook andere organen, die onmiskenbaar positie kiezen tegen de kritiek-verbastering, b.v. „De Stemmen des Tijds“, en sinds de literatuur-afdeeling van „De Herant“ in handen van Dr. de Moor is, behoeft men ook niet te vreezen, dat er literaire prullen door den beugel gaan.

Maar tegenover deze teekenen van letterkundige opleving staan nog zooveel geregelde bewijzen van literaire onmacht en onwilligheid, dat wij ons als christen-volk diep hebben te schamen. Het is toch een nuchter feit, dat in degelijkheid en waarachtigheid van boek-kritiek de „wereld“ ons ver vooruit is.

Waar hebben wij de mannen, die, gelijk Schar ten en Van Campen, het recenseeren (gelijk het waarlijk zijn moet) tot een kunst verheffen, en zich tot taak stellen de boekziel congeniaal te benaderen?

Dat is toch werkelijk plicht: de kunst niet alleen te stellen tot waardemeter van het literair produkt, maar ook de beoordeling zelve in kunst-vorm te geven.

En zoolang we tot dit laatste, wegens gebrek aan artistieke gaven, onmachtig zijn, laat ons dan als bewuste christenen, in trouw aan ons beginsel en uit liefde voor ons volk, in elk geval het eerste doen.

Zonder mededoogen, en in den wortel, moet door ons worden aangepakt de totale dwaling, dat een boek goed is, als er geen kwaad in staat, — dat een boek deugt, alleen om het feit, dat er

een goede christelijke moraal aan ten grondslag ligt: en vooral, dat men bij z.g. volksliteratuur en kinderboeken naar kunstwaarde niet zou hoeven te vragen.

Op zijn minst genomen is de literaire vorm toch van gelijke waarde als het kleet, waarin gij door de wereld wandelt.

Stelt gij, al zijt gij een „eenvoudig mensch“, geen redelijke eischen aan den vorm en aan de netheid van uw gewaad?

Zult gij, (die een stijlloos en slordig geschreven kinderboek kritiekloos laat passeeren), in het „uiterlijk“ van uw kinderen non-chalante en onbetamelijkheid dulden?

Waarom naait gij, zorgvuldige huismoeder, de afgescheurde knoop secuur weer aan het kielte van uw jongen, en keurt ge, bij den nieuwen aankoop, kritisch, of het pakje netjes zit?

Ik hoor de tegenwerping, dat ge, wat het uiterlijk gewaad betreft, geen behoefte hebt aan kunst, doch met eenvoud en „netheid“ genoegen neemt.

Maar, met uw verlof, wat is de kunst in wezen anders dan wat ge daar noemt: natuurlijkheid en eenvoud.

En dit is juist de zonde (ja, dit woord moet er uit) van velen onzer scribenten, dat zij den eisch van het literair gewaad van hun „papierenen kinderen“ lager stellen, dan de keur die een fatsoenlijke arbeidsvrouw aanlegt voor het zondagskleed van haar kroost. Dit is de literaire zonde, waartegen onze kritiek heeft nagelaten te getuigen, dat men ons volk durft opscheppen met boeken, waarin de stijl fulloos, gezwollen, onnatuurlijk, de z.g. intrige onmogelijk, en het zielkundig proces onwaarachtig geteekend is.

Men kome niet met het prachtig (maar onmachtig) bedenkfel, dat er onderscheid gemaakt moet worden tusschen leetuur en literatuur, bedoelende daarmee, dat bij het eerste de kunst ontbreken mag.

Al geef ik toe, dat er verschil in literair gehalte is, omdat sommige werken speciaal voor het letterkundig genot en anderen meer voor onderhou ding, of stichting zijn geschreven, — in den eisch, dat ook aan de z.g. volkslectuur de goddelijke, aesthetische, wet tot maatstaf moet worden gesteld, geven wij niets toe.

In uw huiskamer hebt ge enkele voorwerpen, die ge tot versiering op uw schoorsteenmantel steldet, maar is daarom de eenvoudige stoel, waarop ge zit, of het kleet, dat uw tafel dekt, zonder stijl, — zult gij voor de stoffeering van uw huis iets aankopen, dat leelijk, smakeloos, grof is, dat tegen het meest elementaire kunstgevoel vloekt?

En waarom dan bij het boek met mindere waarden u tevreden gesteld?

Wie, óók bij de z.g. volkslectuur, de wet der kunst verwaarloost, vergrijpt zich aan de volksziel, en vergeet de oude sprouk, dat voor het volk het beste niet te goed is.

B. W.

Naschrift L. v. d. K. te A. — Onder „calvinistische cultuur“ versta ik de beschaving, die, grootendeels indirect, maar toch in verband met den opbloei van het calvinisme, in ons land is ontstaan. Zie de Stone-lezingen van Dr. Kuyper. — Onder „mystiek“ versta ik in het algemeen de bevindelijke vroomheid. — Ten deele heeft deze zich ontwikkeld als ontaarding van het calvinisme.

B. W.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

De nood van de rijpere jeugd.

III (Slot).

Inhoud eerste artikel: In verband met de geestesgesteldheid onzer dagen ontdekten wij onder de rijpere jeugd in het Gereformerd leven, gelijk zich dat kerkelijk en in verenigingsleven openbaart, drie soorten: a. die ethisch denken en gevoelen, gelijk Da. Notelenbos (zeer klein in getal); b. die vooruit willen, zonder de oude paden daarbij te verlaten; c. die of in radicalisme of in scepticisme ondergaan.

Inhoud tweede artikel: 't Verenigingsleven der rijpere jeugd, inzonderheid dat der jongelingen, waarover deze artikelen meer in het bijzonder gaan, is nog niet waar het wezen moet, noch wat het aantal der J. V. betreft, noch wat haar wijze van werken aangaat. Cijfers werden daartoe gegeven van verschillende plaatsen, welke aantoonen, dat hoogstens een 50 pct. georganiseerd is. Dankbaar werd het goede geconstateerd, wat reeds bereikt is, zoowel door Verenigingen als den Bond. De oorzaken werden opgespoord, welke reden geven om ook in deze zaak voort te gaan, zoo noodig te reformeeren. Gewezen werd daartoe op de ouderen, op de kerk, op de vereniging en op de jongelingen zelf.

Wij riepen in ons vorig artikel: „Aan den arbeid om te winnen, wat gewonnen kan worden! Aan den arbeid om te herwinnen, wat teruggebracht kan worden.“ We willen in dit slotartikel de vraag trachten te beantwoorden: op welke manier? Want we moeten voortvaren, zoo noodig reformeeren!

'k Kan hier slechts eenige richtingslijnen aangeven en wil dan achtereenvolgens in aansluiting met mijn betoog ten vorigen male u voorhouden, wat de ouderen hebben te doen, wat de Kerk zal hebben te verrichten, wat de taak der Jongelingsvereniging is, wat de jongeren hebben te bedenken.

Wat de ouderen hebben te doen. Zij moeten meer medeleven het leven der jongeren, niet zoo spoedig er bij zijn iets voor „iets nieuws“ te verklaren, 'twelk dan in den regel synoniem is met „niet

¹⁾ Om tegemoet te komen aan de geestdrift van sommige lezers, zal ik voortaan zooveel mogelijk de vervolgartikelen over het onderwerp „Moderne letterkunde en christelijke opvoeding“ onder een afzonderlijken titel laten verschijnen. De serie wordt dus voortgezet in een anderen vorm.